

כח הקללה

[1] שמות פרשת משפטים פרק כב

(כז) אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל וְנָשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תֹאָר:

[2] ויקרא פרשת קדושים פרק יט

(יד) לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עֵוֶר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְקֻקֵּךְ:

[3] מגילה דף טו עמוד א

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן, ואלו הן: דוד ודניאל, דוד - דברכיה ארונה... דניאל - דברכיה דריוש, דכתיב אלהך די אנת פלח לה בתדירא הוא ישיזבינך.

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך, שהרי אבימלך קלל את שרה הנה הוא לך כסות עינים, ונתקיים בזרעה - ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו.

[4] שו"ת הרשב"א חלק ה סימן נ

במה שאמרו (במגילה דף טו) אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. ואם הוא הדיוט כשמעו גם קללתו גם ברכתו מה זאת עושה?

אומר כי כל הירוד מחבירו בדבר נקרא הדיוט כנגדו באותו דבר. והנה דוד המלך נקרא הדיוט בעבודת בית המקדש לענין אחד מהכהנים הקטנים. וכן כל הכהנים נקראו הדיוטים בערך הכהן הגדול. וכן אפי' בענין המלאכה, הגדול שב ישראל נקרא הדיוט כנגד אחד מן האומנים. באומנם ההדיוט תופר כדרכו והאומן מכליב... כי כל ישראל כהדיוטות לפני המלך. ע"כ אמרו אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, שהרי ארונה ברך את דוד ה' אלהיך ירצך, ונתרצה ונענה. והעלו הענין עד שאמרו בפני כל אדם [אצל] הברכה לשי"ת והוא מעין כל הברכות. ...שהשי"ת כך חייבה חכמתו שע"י תפלת חסידיו וברכותיהם יתרצה ויתרבה טובו למברכיו ומכירי טובו.

[5] מכות דף יא עמוד א

מתני'...לפיכך אימותיהן של כהנים מספקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו **גמ'**. טעמא דלא מצלו, הא מצלו מייתי- והכתיב: כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא!?! ... מפירקיה דרבא שמיע לי: שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. ... כי הא דההוא גברא דאכליה אריא ברחוק תלתא פרסי מיניה דר' יהושע בן לוי, ולא אישתעי אליהו בהדיה תלתא יומי.

אמר רב יהודה אמר רב: קללת חכם אפי' בחנם היא באה. מנלן? מאחיתופל, שבשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא, בעא למישטפא לעלמא, אמר: מהו לכתוב שם אחספא ומישדא בתהומא דליקו אדוכתיה? ליכא דאמר ליה מידי; אמר: כל היודע דבר זה ואינו אומר - יחנק בגרונו! נשא אחיתופל ק"ו בעצמו, אמר: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה התורה: שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לכל העולם כולו לא כל

שכן, א"ל: שרי; כתב שם אחספא שדי אתהומא, נחת וקם אדוכתיה; ואפ"ה כתיב:
ואחיתופל ... ויצו אל ביתו ויחנק.

א"ר אבהו: קללת חכם אפילו על תנאי היא באה. מנלן? מעלי,
דקאמר ליה עלי לשמואל: כה יעשה לך אלהים וכה יוסיף אם תכחד ממני דבר, ואף על
גב דכתיב: ויגד לו שמואל את כל הדברים ולא כחד ממנו, ואפ"ה כתיב: ולא הלכו בניו
בדרכיו וגו'.

6] ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה שיי

הזהירנו מקלל אי זה איש שיהיה מישראל והוא אמרו (קדושים יט יד) לא תקלל חרש. אמרו חרש
כי הנפש כשהתנועה לנקום מן המזיק תגמול למזיק לפי צורת ההזק הרשומה בדמיון, וכאשר
שלמה לו גמול תנוח אותה התנועה.

ופעמים תשלמהו גמול בקללה ובחרופין לבד ותנוח בדעתה ... ופעמים יהיה הענין יותר
קשה ולא תנוח עד שתאבידהו כל ממונו ואז תנוח ... ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח עד
שתנקם ממנו בגופו במיני ההכאות וחסרון האיברים. ופעמים יהיה הענין יותר קשה ולא תנוח
התנועה ההיא עד שתקח נפש המזיק ותסלקו מן המציאות. וזה הוא התכלית.
ופעמים תהיה תנועת הנפש קטנה לבקשת עונש המזיק, וזה לקטנות עונו, עד שתנוח
התנועה ההיא בצעקות וגזמו עליו וקללו אותו ואע"פ שלא ישמע אותו ולא יהיה במעמד ההוא.
וזה הוא מפורסם מפועל בעלי החמה והכעס שהם תנוח נפשם בזה השעור מהחטאים הקלים
מאד ואע"פ שיהיה החוטא בלתי יודע בכעסם וגידופיהם בלתי שומע.

ואולי היה עולה במחשבתנו כי תכלית מה שנאסר קללת איש כשיהיה שומע אותה. למה
שישיגהו מן הצער והכאב, אבל קללת חרש אחר שלא ישמע ושלא יכאב בו שלא יהיה חוטא בזה.
הנה הודיענו שהוא אסור. כי התורה לא הקפידה בענין המקולל לבד, אבל הקפידה בענין המקלל
שלא יניע נפשו אל הנקמה ולא ירגילה לכעוס. ... וכן כשקלל עצמו לוקה.

7] אור שמח הלכות סנהדרין פרק כו הלכה א

בספר המצות שיי"ז האריך שלא זו אינו מצד המקולל שמצטער, רק מצד המקלל, שזה פחיתות
בנפש, והאזהרה שלא ירגיל נפשו לתכונה רעה מפעולות הכעס, לכן אפילו חרש ואפילו עצמו
לוקה.. כיון דמקלל חרש דאינו מצטער כלל ג"כ לוקה, א"כ ע"כ הלאו אינו מצד המקולל, רק מצד
המקלל, שגורם פחיתות ותכונה מושחתת בנפשו, א"כ אין זה מצד שנוגע לחבירו,

8] רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ו

אע"פ שיש לו לדיין או לנשיא למחול על כבודו אינו יכול למחול על קללתו, וכן שאר העם
אע"פ שמחל המקולל מלקין את המקלל שכבר חטא ונתחייב.

9] אור שמח הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ו

פשוט דלא גרע ממקלל עצמו, דבודאי מחיל על כבודו לגבי נפשיה, ולפי מה שביאר רבינו
בספר המצות דהחטא מצד המקלל, לכן לא מועיל מחילה:

10] שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן עח -

מקלל חברו שנתן לו רשות אם עבר על הלאו?

ומה שכתב כתר"ה בשם ספר נתיבות שלום דכשנתן אחד לחברו רשות לקללו וקללו אין מלקין אותו, לכאורה הא לא מובן כלל, דמאחר שגם מקלל עצמו הוא בלאו ומלקין אותו, לא שייך שיועיל נתינת רשותו לקללו כדכתבתי בנתינת רשות להכותו שלמ"ד אדם אסור לחבול בעצמו אין מועיל נתינת רשותו להתיר להכותו. ... ולכן אמינא דבר חדש דמקלל עצמו ומקלל חברו הם שני עניני איסורים, דמקלל עצמו - איתא בשבועות ל"ו שהוא מקרא דהשמר לך ושמור נפשך וכן הוא ברמב"ם פכ"ו מסנהדרין ה"ג, שפשטות פירושו הוא מחמת שיענש בנפשו בשביל קללתו שאפשר שתקויים קללתו ויוזק. אבל במקלל חברו אינו מצד החשש דשמא תקויים קללתו - דודאי לא יחושו בשמים לקללתו שהרי עושה איסור בזה, ... וברור שלא יבא מזה שום רעה לחברו, אלא שהאיסור הוא מצד הבזיון שמבזה לחברו בשם.

וכמו איסור מגדף שודאי לא עשו דבריו כלום וחייב סקילה על מה שמבזה השם בשם.

-----shur till here-----

כח הברכה והקללה

[1] ברכות דף ז עמוד א

ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא? - אין, דתניא: אל זועם בכל יום. וכמה זעמו? - רגע. וכמה רגע? - אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה, ואין כל בריה יכולה לכיין אותה שעה, חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה: ויודע דעת עליון. השתא דעת בהמתו לא הוה ידע - דעת עליון הוה ידע? אלא: מלמד, שהיה יודע לכיין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה...

[2] תוספות מסכת ברכות דף ז עמוד א

ואם תאמר מה היה יכול לומר בשעת רגע? יש לומר "כלם".
אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן.

[3] דף על הדף ברכות דף ז עמוד א

בש"ת ארץ צבי להגה"ק מקוז'יגלוב זצ"ל (חלק א סימן קכא) הביא בשם היהודי הקדוש מפשיסחא זי"ע ללמד זכות על אותן שמתחילין להתפלל בזמן תפלה ונמשך לאחר הזמן, דחשוב כאילו התפללו בזמנה, מתוס' דהכל הולך אחר ההתחלה, וא"כ כש"כ במדה טובה שהיא מרובה ממדה רעה, הדין הוא, שאם התחיל להתפלל בזמן וגמר לאחר זמן התפלה, דחשוב כאילו התפלל כל השמונה עשרה בזמנה.
ובש"ת מנחת יצחק לגאב"ד ירושלים (חלק ד סי' מח ד"ה ב') דזה רק לימוד זכות אבל אינו מוסכם להלכה, דבש"ע או"ח (סי' קכד ס"ב) ברמ"א דאם הוא שעת הדחק כגון שירא שיעבור זמן תפלה, יוכל להתפלל מיד בקול רם, ובמג"א כתב שיעבור פי' שלא יוכלו לגמור כל י"ח ברכות תוך זמן תפלה, הרי דצריך שיגמור כל י"ח ברכות.

[4] אבן עזרא במדבר פרשת בלק פרק כב

(כח) ויש מהם אומרים, כי בלעם נביא היה... וי"א, כי היה יודע דעת עליונים... והנכון בעיני, כי היה יודע מזלות, ובעת ראותו במזל של שום אדם שהגיע עת רעתו היה מקלל אותו. ובבא הרעה אל המקולל. יחשבו הרואים והשומעים, כי בעבור קללתו באה הרעה.

והעד, שדבר במרמה עם שרי בלק.

זה טעם "לא אוכל לעבור את פי ד' אלהי", כי אין יכולת בנוצר לשנות מעשה היוצר או

גזרתו. והסוד - כי החלק לא ישנה החלק, רק גזירת הכל תשנה גזירת החלק. ולא אוכל לגלות זה הסוד כי עמוק הוא.

5] אור החיים במדבר פרשת בלק פרק כב

בשלמא מה שהיו צודקין קללותיו של בלעם יש ב' טעמים בדבר, א' להיותו רע עין, והב' שהיה יודע רגע באפו כמאמרם ז"ל (ברכות ז א) והיה מקלל ברגע הזעם, אבל הברכה אין מציאות שתתקיים מפיו?

ונראה כי לעולם ברכת בלעם כברכת חמור! אלא שהיה מערים כשהיה רואה באצטגנינות שפלוני יעלה לגדולה היה עושה שמברכו, וכשבא הדבר ומתברך חושב שברכתו של בלעם גרמה ולא כן הוא אלא מזלו גרם, וכמו כן עשה לבלק שראה בכוכבו שעתיד למלוך במואב, וברכו לרמותו כי הוא הסובב:

6] אור החיים במדבר פרשת בלק פרק כג (ח)

קשה אם ה' קללו לזה-מה מקום לקללו בלעם? הלא קרא לו בלק לקלל למי שאינו מקולל? ... בעיקר הדבר... ממה נפשך אם חייב כפי הדין רעה הבאה עליו- לא ינצל ממנה גם כי

לא יקולל? ואם לא עשה דבר שיתחייב עליו ביאת הרע- קללתו תשוב על ראש המקלל?

- בשלמא הברכה לפי שמדה טובה מרובה, גם לעשות ה' רצון ידידיו לברך המתברכים מהם במדת החסד תקובל ברכתו גם למי שאינו ראוי לה, מה שאין כן מדה רעה -לא יריע ה' לאדם חנם חס ושלום!?

אכן עיקר הדבר הוא לפי שמדתו יתברך להאריך אפו לעוברי רצונו בין לצדיק כשיחטא בין לרשע, ומדה זו היא אחת מי"ג מדות רחמים, ונוהגת תמיד זולת בעת אשר יזעום ה' דכתיב כי רגע באפו (תהלים ל) אז מתגברים הדינים ולא תתנהג מדה זו של ארך אפים,

וכמו כן כשיקלל אדם את חברו - תסובב הקללה שעונותיו אשר ה' מאריך לו אפו עליהם ימהר ליפרע ממנו, אבל אם אין לו עון לא תועיל קללת המקלל כלום:

7] רבינו בחיי במדבר פרשת בלק פרק כב

(ו) את אשר תברך מבורך וגו'. מלמד שהיה מוחזק שקללתו חלה על המקולל, כענין שאמרו חז"ל: (מגילה טו א) "אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך".

ודעת החכם רבי אברהם ז"ל כשהיה רואה מזלו של אדם שהיה בשפל היה מקלל אותו, וכאשר תבא אליו הרעה יחשבו הבריות שקללתו גרמה ... ודעת רז"ל (ברכות ז א) איננו כן.

8] ספר החינוך מצוה רלא

שלא לקלל אחד מישראל

אף על פי שאין בנו כח לדעת באי זה ענין תנוח הקללה ואי זה כח בדבור להביאה עליו, ידענו דרך כלל מכל בני העולם שחוששין לקללות, בין ישראל בין שאר האומות, ויאמרו שקללת בני אדם, גם קללת הדיוט תעשה רושם במקולל ותדביק בו המארה והצער. ואחר דעתנו דבר זה מפי

הבריות, נאמר כי משרשי המצוה, שמנענו השם מהזיק בפינו לזולתינו כמו שמנענו מהזיק להם במעשה.

וכעין זה אמרו [מועד קטן י"ח:] ברית כרותה לשפתים, כלומר שיש כח בדברי פי אדם. ואפשר לנו לומר, כי בהיות הנפש המדברת שבאדם חלק עליוני, וכמו שכתוב ויפח באפיו נשמת חיים, ותרגם אונקלוס לרוח ממללא, נתן בה כח רב לפעול אפילו במה שהוא חוץ ממנה, ועל כן ידענו כי לפי חשיבות נפש האדם ודבקותה בעליונים - כנפש הצדיקים והחסידיים, ימהרו דבריהם לפעול בכל מה שידברו עליו, וזה דבר ידוע ומפורסם בין יודעי דעת. ואפשר לומר עוד, כי הענין להשבית ריב בין בני אדם ולהיות ביניהם שלום, כי עוף השמים יוליך את הקול ואולי יבואו דברי המקלל באזני מי שקילל.

והרמב"ם זכרונו לברכה אמר בטעם מצוה זו, כדי שלא יניע נפש המקלל אל הנקמה ולא ירגילנה לכעוס. ונראה לי מדבריו, שלא יראה הוא בדעתו נזק אל המקולל, אלא שתרחיק התורה הענין מצד המקלל שלא ירגיל נפשו אל הנקמה והכעס. וכל דברי רבנו נקבל, עם היות לבנו נאחז במה שכתבנו יותר.

[9] ברכות דף נה עמוד ב

עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים, ופעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם, ומה שפטר לי זה לא פתר לי זה - וכולם נתקיימו בי, לקיים מה שנאמר: כל החלומות הולכים אחר הפה. אטו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא? - אין, דאמר רבי אלעזר: מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה - שנאמר ויהי כאשר פתר לנו כן היה.

[10] מהרש"א חידושי אגדות ברכות נה:

האריך בעל העקידה בקושיות בדבר זה וז"ל כי איך תתחלף הוראות חלום כפי חילוף הפותר אותו כרצונו... אבל הנראה דהדברים כפשטן וכמשמען... ואין זה דבר זר לקבל כי כמו שמצינו שיש כח בנפש האדם לפעול בעינו לטוב כדכתי' טוב עין הוא יבורך, וכן בהפך ברע עין כבלעם, כיוצא בזה בדבורו הקל כדאמרי' (לעיל ז.) אל תהא ברכת הדיוט כו' ואל תהא קללת הדיוט קלה בעיניך (מגילה טו. כח. ב"ק צג.) וכן הוא הדבר הזה שניתן כח לפה להוליך את החלו' כפי פתרונו...

[11] שו"ת הרשב"א חלק א סימן תח

בכונת אביי ורבא בשאלתות בר הדיא. וכי גזרת הכל תשתנה בעבור פתרון בר הדיא? **תשובה**- זו שאלה פלוסופית שתולין הכל בטבע הנוהג. אך לפי הנראה מן הכתוב והסכמת חכמי התורה אינו כן.

אלא יש בכל או סגולות או דברים נעלמים לא נתבארה לנו עתה סבותם. והיא שאמרו

- ברית כרותה לשפתים,
- ואמרו הוה כשגגה היוצאה מלפני השליט ונח נפשיה דיהודה וכאלה רבים -

- וזו היא המניעה בקללה והחפץ בברכות. ואמרו אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. ואם נמשך בזה אחר הטבע מה תזי' הקללה ומה תועיל הברכה? יקללו המה והשם יברך!
 - ואמרו אל יפתח אדם פיו לשטן
- וגם חכמי הפילוסופי' אינן יכולין ליתן טעם לסגולות הנגלות לעין כל בעשבים ובאבנים. כאבן השואבת [magnet] הברזל והברזל ישוטט על פני המים ולא ינוח עד שיהו פניו אל פני הסדן. היש מגיד טעם בזה בכל חכמיהם? ואמור פתרון החלומות כאחד מהם.

12] קובץ שיעורים, כתובות אות רח

- כשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה. הנה בכל מקום שמצינו כי ברכותיהן וקללותיהן של צדיקים מתקיימות - הטעם פשוט, כי רצון יראיו יעשה.
- אבל הכא א"א לומר כן, דהא לא היה רצונו כלל שימות?
- ומוכח מכאן, דהדיבור של פה קדוש פועל בטבע אפילו בלי שום כונה, כמ"ש ואשים דברי בפירך לנטוע שמים וליסד ארץ, והוא כמו הגרזן החוצב גם בלא כונה רק מטבעו, כן הוא גם דיבור האדם,
- אלא שאם טימא שפתיו בדיבורים אסורים הוחלש כוחן, כמו הסכין שעלה עליו חלודה הרבה שאין בכוחו לחתוך עד שיסירו החלודה ממנו.

13] חשוקי חמד ברכות דף ז עמוד א

- חידה: היכי תמצא שאדם מדבר דבר אחד וחייב משום ארבעה דברים?
- תשובה. בן נשיא שקילל אביו, חייב עליו משום האב (מצוה ר"ס) ומשום דיון (מצוה ס"ט) ומשום נשיא (מצוה ע"א) ומשום בעמך לא תאור. (מכילתא דמשפטים, הביאו החינוך מצוה רלא)